

PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A BBTE SZATMÁRNÉMETI TAGOZATÁN

THE EXAMINATION OF PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE SATU MARE EXTENSION

Baranyai Tünde, Stark Gabriella

Abstract: In our research we are looking at the importance of pedagogical practice in kindergarten and primary school teacher education. Using document and content analysis we examine the curriculum of teacher education, focusing on the pedagogical practice. We present the attitude of students to kindergarten and primary pedagogical practice through a survey (N=103). We take the Department of Pedagogy and Applied Didactics from the Babes-Bolyai University as sample. We concluded that in the educational structure, the theoretical subjects are more pronounced than the pedagogical practice, the practice is considered by the students as a human capital investment.

Key words: teacher education, pedagogical practice, methodology, Bologna Process

1. Elméleti megalapozás

A pedagógusképzésről alkotott modelljében Szabó (1998, 14-15; 2009, 150) három változócsoporthoz emel ki: (1) kontextusváltozók (alternatív rekrutáció, tanári alkalmazás nemzetközi változatai, előmenetel, belső mobilitás, karrierlehetőségek, nők és a tanári professzió); (2) intézményi változók (képzési szint emelése, változatok a képzés időtartamára, profilbővítés); (3) tartalmi változók (tanári professziót alkotó részterületek arányai, kombinációi, egységes pedagógiai képesítési követelmények, nemzeti alaptanterv versus szakosítási struktúra, új tantárgyak és új szakok a képzésben). Jelen kutatásunk során a pedagógusképzés tartalmi változóira fókuszáltunk, e tartalmi változókban kiemelt főbb képzési területek közül (Szabó 1998, 38; 2009, 142) – szaktudomány, tanári mesterség stúdiumai, szakmódszertan, iskolai/intézményi gyakorlat – pedig a pedagógiai gyakorlat részterületét választottuk vizsgálatunk tárgyául.

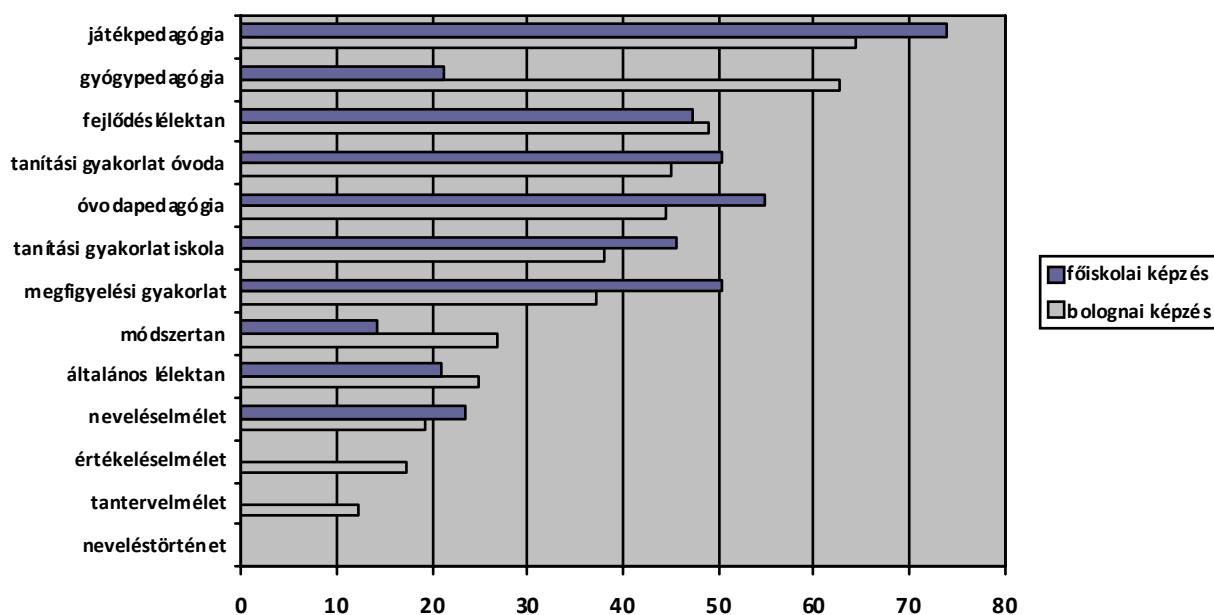
A romániai pedagógusképzés tartalmi változóival foglalkozó kutatások eredményei vonatkozási pontként szolgáltak kutatásunk számára. Birta-Székely (2012) a romániai magyar tanárképzés szerkezetét és tartalmát elemezte, és a tanárképzés átmeneti helyzetét bemutatva az elmélet és gyakorlat kapcsolatának hiányára hívja fel a figyelmet a tanárképzésben. A középiskolai tanítóképzés tanterveit a kezdetektől Szabó (2006) vizsgálta nagy volumenű munkájában, Szabó-Thalmeiner (2009) a líceumi és főiskolai állami tanítóképzést elemezte, összehasonlítva a tanárképzéssel. Kutatásának egyik részét képezi a pedagógusképzés tanterveinek elemzése is.

Barabási (2008) az elmélet és gyakorlat integrációját vizsgálta a tanítóképzésben, a romániai és a magyarországi tanítóképzés rendszerét összehasonlítva. E kutatás a tantervek hiányosságai mellett rávilágított a tanítóképzés elméletorientált jellegére, a hallgatók és oktatók viszonyulására a pedagógusképzéshez. Barabási – Antal (2008) vizsgálata behatóan elemezte a pedagógiai-

pszichológiai tárgyakra fókuszáló tantervet, hangsúlyozva a tantervi innováció szükségességét, melyet konkrét innovatív javaslatokkal is alátámasztott.¹

Az egyetemi szintre emelt óvodapedagógus- és tanítóképzés különböző aspektusaira koncentrálna a pedagógiai gyakorlat, illetve az elmélet és gyakorlat viszonya is megjelent az elemzésekben (Szabó-Thalmeiner, 2010; Stark, 2010). A kutatási eredmények a bolognai rendszerű óvodapedagógus- és tanítóképzés elméletorientált jellegét emelik ki, a gyakorlati képzés háttérbe szorulását, valamint a minőségi gyakorlati képzés megszervezésének problémáit.

Maga a pedagógiai gyakorlat a viszonylag kedvelt tantárgyak közé tartozott a hallgatói lekérdezések adatsorainak összevetése alapján, bár az egyetemi képzésre való áttérés után keveset veszített a népszerűségéből.

1. sz. ábra: Pedagógiai gyakorlat kedveltsége a hallgatók körében
(Szabó-Thalmeiner, 2009, 99–100; Stark, 2010, 398–399 nyomán)

2. A kutatás bemutatása

Fő problémakérdésünk, hogy a pedagógiai gyakorlat miként járul hozzá a hallgatók szakmai felkészítéséhez, hogyan illeszkedik a pedagógussá válás folyamatába?

A kutatás során dokumentum- és tartalomelemzést, illetve kérdőíves felmérést alkalmaztunk. A kutatási kérdés megválaszolására az óvodapedagógus- és tanítóképzés tanterveit vizsgáltuk, nyomon követve a pedagógiai gyakorlat helyét a képzésben. Továbbá a hallgatói véleményeket is vizsgáltuk a pedagógiai gyakorlat megszervezésével és hasznosításával kapcsolatban.

2.1. A dokumentum- és tartalomelemzés

Kutatásunkban az óvodapedagógus- és tanítóképzés tanterveit elemeztük. A következő állami egyetemek bolognai tanterveit vizsgáltuk meg az óvodai és elemi oktatás pedagógiája szakon a 2012/2013-as tanévben:

¹ Ezek a javaslatok jelenleg sincsenek még gyakorlatba ültetve, noha azóta már többször történtek apróbb tantervi változások.

- Babeş-Bolyai Tudományegyetem: magyar vonal, román vonal, német vonal;
- Nagyváradi Állami Egyetem: magyar vonal, román vonal;
- Bukaresti Egyetem: román vonal;
- Jászvásári Alexandru Ioan Cuza Egyetem: román vonal;
- Temesvári Nyugati Egyetem: román vonal;
- Vasile Goldiş Egyetem: román és magyar vonal.

1. táblázat: A pedagógiai gyakorlat óraszámjai

Félév	Babeş-Bolyai Magyar vonal	Babeş-Bolyai Román vonal	Nagyváradi Állami Egyetem	Bukaresti Egyetem	Temesvári Nyugati Egyetem	Jászvárosi Alexandru Ioan Cuza Egyetem
I. félév		0 óra/hét	--	2 óra/hét	2 óra/hét	0 óra/hét
II. félév	3 óra/hét opcionálisként	0 óra/hét F ² : 3 óra/hét	4 óra/hét	2 óra/hét	2 óra/hét	3 óra/hét (szakmai gyak.)
III. félév	3 óra/hét opcionálisként	0 óra/hét F: 3 óra/hét	4 óra/hét	4 óra/hét	6 óra/hét (iskola)	0 óra/hét
IV. félév	3 óra/hét	0 óra/hét F: 3 óra/hét	4 óra/hét	6 óra/hét	6 óra/hét (óvoda)	2K+2SZ+2L /hét
V. félév	3 óra/hét	5 óra/hét	4 óra/hét	4 óra/hét	4+4 óra/hét (óvoda + iskola)	4L/hét
VI. félév	5 óra/hét	5 óra/hét	4 óra/hét	6 óra/hét	4+4 óra/hét (óvoda + iskola)	5L/hét
ÖSSZ	Min. 11 óra/hét: 144 óra Max : 17 óra/hét : 228 óra	10 óra/hét +F: 9 óra/hét : 66 óra	20 óra/hét: 272 óra	24 óra/hét: 324 óra	32 óra/hét: 432 óra	18 óra/hét: 242 óra

A Babeş-Bolyai Tudományegyetem óvodai és elemi oktatás pedagógiája szaka az egyik végletet képezi az alacsony pedagógiai gyakorlat órásszámmal. Magyar tagozaton *pedagógiai gyakorlatra a* harmadik – hatodik félévben kerül sor, és összesen 144 óra pedagógiai gyakorlatot teljesítenek a hallgatók a képzés ideje alatt. Még beiktatható heti 3 órás opcionális tárgyként az első és második félévben, de a pedagógiai gyakorlat mellett más elméleti vagy gyakorlati jellegű tárgyak is fel vannak kínálva. A román tagozaton a *pedagógiai gyakorlat* még inkább háttérbe szorul, csak az ötödik és hatodik félévben szerepel 5 óra/hét órakerettel, vagyis 66 óra pedagógiai gyakorlaton vesznek részt a hallgatók képzésük során. Igaz ugyan, hogy a pedagógiai gyakorlat mint fakultatív tárgy megjelenik a második, harmadik és negyedik félévben 3 óra/hét időkerettel, viszont anyagi megszorítások miatt a fakultatív tárgyakat ritkán hirdetik meg, így az ilyen formájú bekerülése a tantervbe csupán az minőségbiztosítási standardoknak való látszólagos megfelelést szolgálja.

A másik végletet a Temesvári Nyugati Egyetem képezi. A Temesvári Egyetemen a képzés utolsó évében már nincsenek opcionális tárgyak, hanem megnő a pedagógiai gyakorlat és a kutatási gyakorlat órásszáma, itt mutatkozik a legmagasabb pedagógiai gyakorlati órásszám (432 óra). A középmezőnyben helyezkedik el a Bukaresti Egyetem, viszonylag nagy hangsúlyt fektetve a *pedagógiai gyakorlatra*,

² F: fakultatív tantárgyként

mely minden félévben kötelező (324 óra). Ide sorolható még a jászvásári egyetem, valamint a Nagyváradi Állami Egyetem.

A pedagógiai gyakorlat óraszámai alapján azt a következtetést fogalmazhatjuk meg, hogy a legelméletibb jellegű képzést a Babeş-Bolyai Tudományegyetem román tagozata nyújtja, a másik végletet a legmagasabb gyakorlati órászámmal a Temesvári Nyugati Egyetem jelenti.

A Bologna-folyamat reformjaira az óvodapedagógus- és tanítóképzés intézményi szintű válaszai jelennek meg, az intézményi és tartalmi változók (vö. Szabó, 1998, 14–15; 2009, 150) egyaránt nyomon követhetők a BBTE képzési rendszerében. A bolognai képzés bevezetése óta már a harmadik jelentősebb változás érintette a pedagógiai gyakorlatot. A 2005-től érvénybe lépő tanterv átalakította a korábbi gyakorlati struktúrát, az egységes pedagógiai gyakorlat helyét átvette a gyakorlat műveltségi területek szerinti megszervezése, vagyis a negyedik félévtől kezdődően a hallgatók átlagosan három tantárgy módszertanát hallgatták, illetve próbatanításokat végeztek óvodában és iskolában az illető területen. A gyakorlatorientáció a képzési rendszer gyenge pontja lett a viszonylag magas gyakorlat órászám ellenére, s a gyakorlati órászámok az egyes szakmódszertanok laborjaiként jelentek meg a tantervben, és már nem volt önálló pedagógiai gyakorlat tantárgy. A 2009-es tantervbe visszakerült a pedagógiai gyakorlat mint tantárgy, de – amint az összehasonlításban már utaltunk rá – az egyik legalacsonyabb órászámmal. A 2012-ben ismét átstrukturált tantervben enyhe órászám-növekedést tapasztalhatunk (vö. 2. sz. táblázat), ez többek között azzal is magyarázható, hogy a második és harmadik félévi opcionális gyakorlat kötelezővé vált.

2. táblázat: A pedagógiai gyakorlat órászámainak változásai

Félévek	Bolognai képzés 2009	Bolognai képzés 2012
I.	-	-
II.	3 óra/hét megfigyelés – opc.	3 óra/hét megfigyelés
III.	3 óra/hét megfigyelés – opc.	3 óra/hét tanítás
IV.	3 óra/hét tanítás	4 óra/hét tanítás
V.	3 óra/hét tanítás	3 óra/hét tanítás
VI.	5 óra/hét tanítás	5 óra/hét tanítás
Összesen	Min. 11 óra/hét: 144 óra Max. 17 óra/hét: 228 óra	18 óra/hét: 242 óra

A megfigyelési gyakorlat egy félévre (II.) redukálódott, s harmadik félévtől kezdetét veszi a négy félévre kiterjedő tanítási gyakorlat. Az átalakított tanterv felborította a műveltségi területek egyensúlyát is. A korábbi tanterv logikája szerint a nyelv és kommunikáció területtel kezdtek a hallgatók, ezt követte a tudományok, illetve az ember és társadalom terület, s a képzés végére maradtak a művészetek és a testnevelés készségi tárgyak sajátos módszertanukkal. A 2012-től életbe lépő tantervben felborult e területek egyensúlya, mivel már a tanítási gyakorlat elején megjelenik a művészetek terület (a harmadik féléves ének-zene gyakorlat révén), ötödik félévben viszont a készségi tárgyakkal együtt jelentkeznek a történelem és polgári nevelés elmélete és gyakorlata.

3. táblázat: Pedagógiai gyakorlat és műveltségi területek

	Megfigyelési gyakorlat	Tanítási gyakorlat
2012 előtt	II., III. félév, opcionális tantárgy	IV. félév: Nyelv és kommunikáció (magyar, román) V. félév: Tudományok (matematika, környezetismeret), Ember és társadalom (történelem, polgári nevelés) VI. félév: Művészetek (zene, képzőművészet),

		Technológia (kézművesség), Testnevelés
2012 után	II. félév, kötelező tantárgy	III. félév: magyar, román, zene IV. félév: matematika, tudományok V. félév: történelem, képzőművészet + kézművesség, testnevelés VI. félév: nincs meghatározott terület

2.2. A kérdőíves felmérés

A dokumentum-elemzés mellett a hallgatók pedagógiai gyakorlathoz való viszonyulását is vizsgáltuk. A kérdőíves kikérdezésben nappali tagozatos tanító- és óvóképzős hallgatók vettek részt, a BBTE szatmárnémeti tagozatáról. Szám szerint 103 hallgató töltötte ki az általunk összeállított kérdőívet.

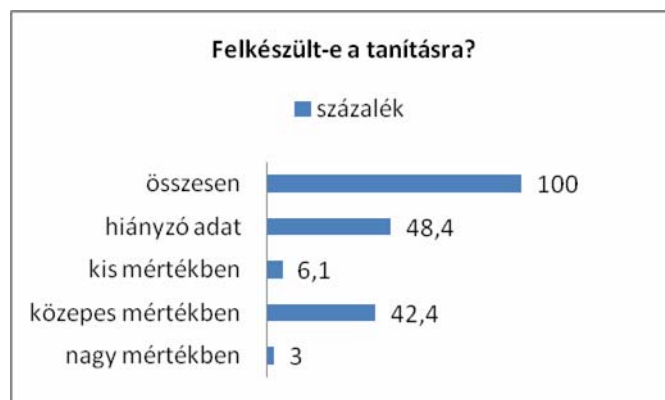
4. táblázat: A hallgatók megoszlása a kitöltés ideje szerint

	Számosság	Százalék
II. félév	17	16,5
III. félév	28	27,2
IV. félév	21	20,4
V. félév	17	16,5
VI. félév	20	19,4
összesen	103	100,0

Az 4. táblázatból kiderül, hogy a hallgatók megoszlása homogén a kikérdezés időpontjában, csupán a III. félévben töltötték ki többen a kérdőívet, első félév pedig azért hiányzik, mert ebben a félévben még nincsen pedagógiai gyakorlat. A kitöltés évét tekintve, a megkérdezett hallgatók 71,8%-a a 2012-2013-as tanévben, 28,2%-a pedig a 2013-2014-es tanévben töltötte ki az általunk összeállított kérdőívet.

A megkérdezett hallgatók többsége, 68%-a, tanítási gyakorlaton, 32%-a pedig megfigyelési gyakorlaton vett részt a megkérdezett félévben.

A megfigyelési gyakorlat tantárgy a 2012-2013 tanévtől kezdve kötelező lett a megváltozott tanterv alapján, a régi tantervben csak választható tantárgyként szerepelt. A megfigyelési gyakorlat hasznosságára rákérdezve, a hallgatók értékelése 9,94 átlagot eredményezett a 10-es skálán, ami nagyon magas, figyelembe véve a 0,250-es szórást is. Tehát a hallgatók nagyon fontosnak tartják a megfigyelési gyakorlatot. Arra a kérdésre, hogy milyen mértékben tartja felkészültnek magát a tanítási gyakorlatra, 1,58-as átlagot kaptunk (4-es skálát használva, ahol 1-es volt a nagymértékben felkészült válasz), a szórás 0,614. Nincs szignifikáns összefüggés a hiányzások és a felkészültség mértéke között, viszont szignifikáns összefüggés mutatkozik a pótfeladatok végzése és a felkészültség mértéke között ($p < 0,05^*$). Akik nem végeztek pótfeladatot, azok nagy mértékben felkészültnek érzik magukat (valószínűleg nem tudják, mi vár rájuk), akik viszont helyettesítettek vagy két hétig voltak hetes gyakorlaton, csak közepes vagy kismértékben érzik magukat felkészültnek a tanításra. Az alábbi táblázat a felkészültség mértékét mutatja a hallgatók válaszai alapján.

1. diagram: A tanítási gyakorlatra való felkészültség mértéke

Az 1. diagram alapján a megkérdezett hallgatók többsége közepes mértékben érzi felkészültnek magát a tanítási gyakorlatra a megfigyelési gyakorlat elvégzése után.

Kutatásunkban arra a kérdésre is kerestük a választ, hogy melyik oktatási intézményt kedvelik inkább a gyakorlatozó hallgatók. Az alábbi, 5. számú áblázatban összegeztük a hallgatók válaszait.

5. táblázat: Kedvenc tanítási hely

	Megfigyelési	Tanítási	Összesen
Óvoda	39	61	100
Gyak.típusából	48,5	35,7	39,8
Iskola	22,7	77,3	100
Gyak.típusából	30,3	48,6	42,7
Mindkettő	50	50	100
Gyak.típusából	18,2	8,6	11,7
Nem tudom	16,7	83,3	100
Gyak.típusából	3	7,1	5,8
Összesen	32	68	100
Gyak.típusából	100	100	100

Az 5. táblázat adatai alapján kijelenthetjük, hogy a megkérdezett hallgatók többsége az iskolai gyakorlatot kedveli inkább (a megkérdezett hallgatók 42,7%), de ha a gyakorlat típusokat külön vizsgáljuk, kiderül, hogy a megfigyelési gyakorlat alkalmával szívesebben vettek részt az óvodai gyakorlaton, viszont a tanítási gyakorlat során jobban kedvelték az iskolai gyakorlatot.

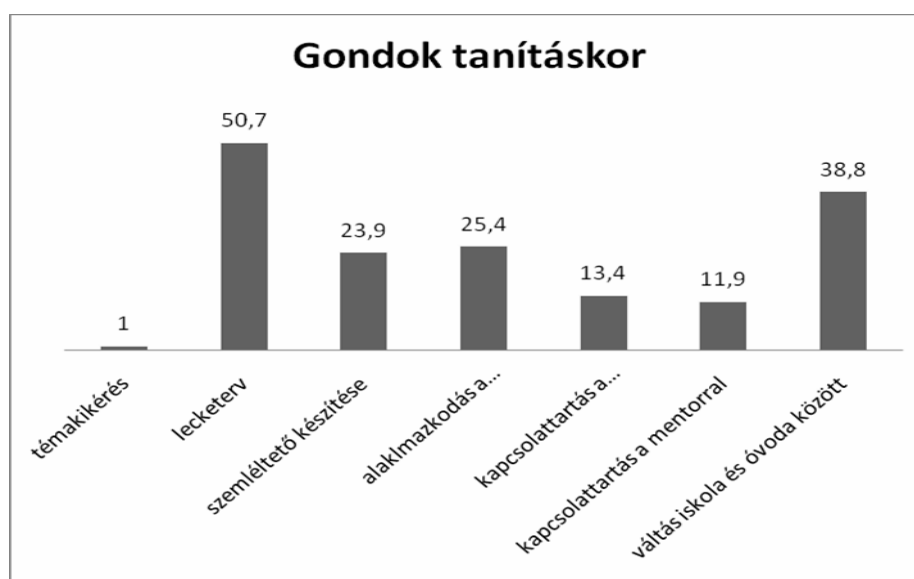
Tanítási gyakorlaton a megkérdezett hallgatók 68%-a vett részt. Kíváncsiak voltunk, hogy a hallgatók milyennek látják a tanítási gyakorlat megszervezését. Egy négyes skálán (ahol 1-sel jelöltük a nagyon jót, 4-sel pedig a rosszat) a hallgatók válaszainak átlaga 1,94 lett, vagyis a hallgatók jónak tartják a tanítási gyakorlat megszervezését. Az óvodai-iskolai váltakoztatott gyakorlat megszervezésére válaszolva a hallgatók válaszainak átlaga 2,06 (4-es skála), vagyis a hallgatók jónak tartják az óvodai és iskolai gyakorlat váltakoztatását. A megkérdezett hallgatók szerint a 7 hét iskola, 7 hét óvoda szervezési mód a legnépszerűbb, a hallgatók 74,5%-a ezt a szervezési módot kedveli. A hetente váltakoztatva választ a megkérdezettek 12,8%-a választotta, az egyszerre, de különböző napokon választ a hallgatók 6,4%-a választotta, és az egyéb lehetőséget is választották, a hallgatók 6,4%-a.

Rákérdeztünk arra, hogy szerintük mire készíti fel a hallgatókat a pedagógiai gyakorlat. A hallgatók többsége úgy érzi, hogy a gyakorlat elvégzése után jobb pedagógussá válnak (40%-uk szerint), új ötleteket kapnak a tanulás szervezésre (33,7%-uk szerint), új módszereket ismernek meg (29,4%-uk szerint), illetve elsajátítják a szemléltető eszközök elkészítésének módozatait (17,6%-uk szerint). A hallgatók közül senki nem érzi úgy, hogy a pedagógiai gyakorlat segít a versenyvizsgára való felkészülésben.

Megkérdeztük a hallgatókat, melyik tevékenységüket, órájukat tartják a legsikeresebbnek. Az iskolai gyakorlat során a legsikeresebb tanításként az anyanyelv órákat jelölték meg (44,9%-uk szerint), a második tantárgy a környezetismeret volt (18,4%-uk szerint). Ha az okokat vizsgáljuk, a hallgatók úgy érzik, hogy a tanítási gyakorlat sikerei a módszereken (26,5%), illetve a gyerekek hozzáállásán (24,5%) múlott. A legsikeresebb óvodai tanítás a hallgatók szerint a szabad tevékenység (31,5%-uk szerint), illetve az Anyanyelv (22,2%) volt. Ha az okokat keressük, a hallgatók úgy érzik, hogy a siker mögött a gyerekek hozzáállása (42,6%), illetve a szemléltető eszközök voltak (25,9%).

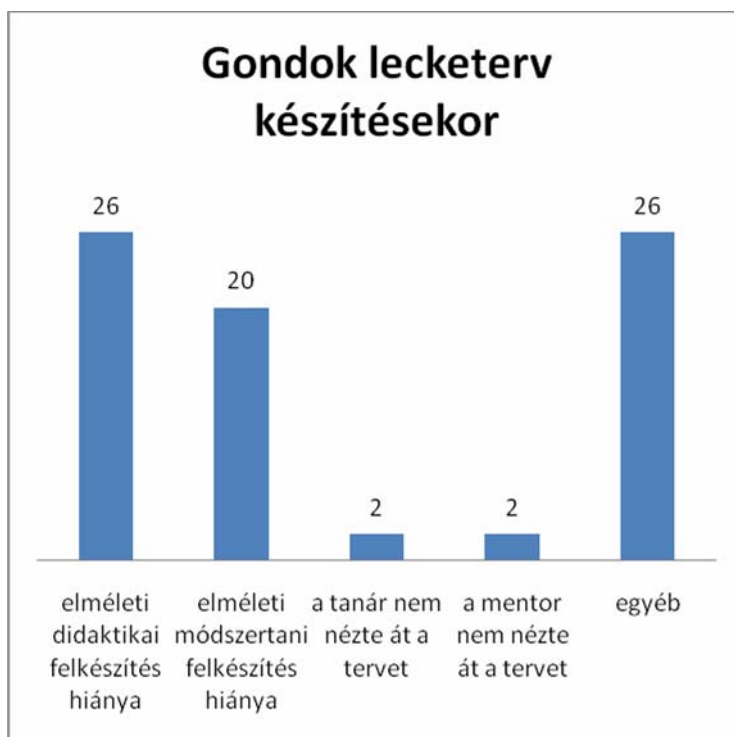
Az iskolai gyakorlat során a legsikeresebb tanításként a román nyelv órákat jelölték meg (40%-uk szerint), a második tantárgy a torna volt (17,5%-uk szerint). Az okokat vizsgálva az „egyéb” válaszkategóriával szembesültünk (17,1%), a hallgatók kifejtették, hogy a román nyelv hiányos ismeretén, illetve a gyerekek hozzáállásán (17,1%) múlott a tevékenység sikertelensége. A legsikeresebb óvodai tanítás a hallgatók szerint szintén a román tevékenység (33,3%-uk szerint) illetve a torna (24,1%) volt. A sikertelenség okai között szerepelt a gyerekek hozzáállása (26%), illetve a fegyelmezés problémája (24%).

Megkérdeztük hallgatóinkat, hogy milyen felmerülő gondokkal küzdöttek a tanítás és a lecke-terv készítésekor. Az alábbi két diagram a hallgatók válaszait mutatja be.

2. diagram: Tanításkor felmerülő gondok

A 2. számú diagram alapján kijelenthetjük, hogy a hallgatók többségének a lecke-terv elkészítése okozza a legnagyobb gondot (a hallgatók 50,7%-a szerint), illetve nehézséget okoz a váltás iskola és óvoda között (a hallgatók 38,8%-a szerint).

3. diagram: Gondok a lecketerv készítésekor

A hallgatók többsége szerint gondok adódnak elméleti didaktikai és elméleti módszertani felkészültségükkel is (26%, illetve 20%-uk szerint) valószínűleg ezek a felkészülésben adódó hiányosságok azért alakulhatnak ki, mert a módszertani órák párhuzamosan futnak a pedagógiai gyakorlattal, vagyis ugyanabban a félévben tanulják például a matematika módszertanát, amelyikben tanítják is a matematikát. A tanterv viszont nem ad más lehetőséget a tantárgyak tanításának időpontjára. Szintén 26%-ot kapott az egyéb válaszlehetőség, vagyis más problémák is adódnak, például nem tudnak megfelelő szinten románul. Kevesen jelölték meg a 3. és 4. válaszlehetőséget, vagyis úgy gondolják a hallgatók, hogy a mentor és a módszertanos tanár alaposan megnézi lecketervüket.

3. Következtetések, javaslatok

A kapott eredmények tükrében kijelenthetjük, hogy a módszertan és pedagógiai gyakorlat kapcsolata a tanterv alapján nem a legsikeresebb, vagyis nem a leghatékonyabb ugyanabban a félévben tanítani a módszertant, mint amikor tanítani kell az illető tantárgyat. A megkérdezett hallgatók közepes mértékben érzik felkészülve magukat a tanításra a megfigyelési gyakorlat elvégzése után. A hallgatók többsége a megfigyelési gyakorlat alkalmával az óvodát szereti jobban, a tanítási gyakorlat során pedig az iskolát kedvelik inkább. A hallgatók szerint a leghatékonyabb szervezési forma a 7 hét iskola és 7 hét óvoda beosztás. A hallgatók szerint a gyakorlat során olyan ismereteket szereznek, melyek által a jobb pedagógusok lesznek, módszereket, játékokat sajátítanak el, szemléltető eszközök készítését tanulják meg. A felmerülő gondok tanításkor a lecketervírás, lecketerv készítésekor pedig az elméleti, didaktikai felkészültség hiánya.

Javasoljuk az alapkézés során minél több gyakorlati óra szervezését, a tantervi lehetőségeknek megfelelően, a módszertan órák és gyakorlat összehangolását, a mentorok és módszertanos tanárok összehangolt elvárásrendszerének kidolgozását.

Szakirodalom

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Óvodai és elemi oktatás pedagógiája szak egyetemi tantervei, 2009, 2010, 2011, 2012. <http://dppd.ubbcluj.ro/mag/tanito/programok.htm>

Barabási T. – Antal S. (2008): Tantervi innováció a romániai magyar tanító- és óvóképzésben. Adottságok – korlátok – lehetőségek. *Erdélyi Pszichológiai Szemle*, 2. 151–181.

Barabási T. (2008): *A tanítói tudás összetevői és fejlesztésük. Az elmélet és gyakorlat integrációja a magyarországi és romániai magyar tanítóképzési rendszerben*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár

Birta-Székely N. (2012): *A tanárképzés fejlődési irányai a 21. század kezdetén*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár

Stark G. (2010): Pedagógiai gyakorlat és elmélet viszonya az egyetemi szintű tanító- és óvóképzésben. In: XI. *RODOSZ Konferenciakötet*. Társadalomtudományok. Kolozsvár, 391–407.

Szabó L. T. (1998): *Tanárképzés Európában*. Oktatáskutató Intézet Educatio kiadója, Budapest

Szabó L. T. (2009): *A tanár visszanez. Nveléstudomány – Iskola – Pedagógia*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest

Szabó K. A. (2006). *Az erdélyi tanító- és óvóképzés történetéből*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

Szabó–Thalmeiner N. (2009): *Metszet. Az erdélyi magyar állami óvó- tanítóképzés húsz éve egy vizsgálat tükrében*. Státus Kiadó, Csíkszereda

Szabó–Thalmeiner N. (2010): Jobb felkészítést nyújt-e az óvó-tanítóképzés a bolognai rendszer bevezetése után? In: Bura L. (szerk.): *Útkeresés*. Státus Kiadó, Csíkszereda, 36–47.

Szerzők

Baranyai Tünde, Babes-Bolyai Tudományegyetem, Szatmárnémeti (Románia). E-mail: baratun@yahoo.com

Stark Gabriella, Babes-Bolyai Tudományegyetem, Szatmárnémeti (Románia). E-mail: ngabriella77@gmail.com

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnénk köszönetet mondani a kutatásban résztvevő hallgatóknak a munkánkban nyújtott segítségükért.

